

Advies over de verstoringgevoeligheid van kwartelkoning, roerdomp en porseleinhoen

Adviesnummer:	<u>INBO.A.3353</u>
Datum advisering:	20 oktober 2015
Auteur(s):	Geert Spanoghe, Gunther Van Ryckegem, Frank Huysentruyt
Contact:	Niko Boone (niko.boone@inbo.be)
Kenmerk aanvraag:	ANB-INBO-BEL-2015-51
Geadresseerden:	Agentschap voor Natuur en Bos T.a.v. Lieven Nachtergale Koningin Maria Hendrikaplein 70 bus 73 9000 Gent lieven.nachtergale@lne.vlaanderen.be
Cc:	Agentschap voor Natuur en Bos Carl De Schepper (carl.deschepper@lne.vlaanderen.be)

Aanleiding

In het kader van het geactualiseerde Sigmaplan worden in de Scheldevallei belangrijke oppervlaktes ingericht als leefgebied voor kwartelkoning, roerdomp en porseleinhoen. Een aspect waar bij de inrichting en het beheer rekening zal gehouden worden, is de verstoringgevoeligheid van deze soorten, in het bijzonder voor wat jacht betreft.

Vraag

1. Op welke momenten van het jaar mag verwacht worden dat kwartelkoning, roerdomp en porseleinhoen in de (toekomstige) broed-, doortrek- en overwinteringsgebieden in de Scheldevallei aanwezig (zullen) zijn?
2. Met welke verstoringafstanden (afstand alertheid, afstand vlucht) moet rekening gehouden worden bij de inrichting en het beheer van de leefgebieden?

Toelichting

1 Inleiding

Kwartelkoning, roerdomp en porseleinhoen houden er een verborgen leefwijze op na. Voor de kwartelkoning is dit zelfs extreem te noemen: vrijwel alle waarnemingen in Vlaanderen betreffen auditieve waarnemingen van de zang. Dit geldt ook voor het porseleinhoen tijdens het broedseizoen, al laat deze soort zich na het broedseizoen en op trek wel gemakkelijker waarnemen op slikranden van uitdrogende waterpartijen. Roerdampen worden door hun grootte en de gewoonte om zich geregeld vliegend te verplaatsen binnen hun leefgebied, iets vaker waargenomen. Dit doet vermoeden dat deze soorten wellicht meer voorkomen dan de waarnemingen doen uitschijnen.

2 Fenologie

Kwartelkoning en porseleinhoen zijn strikte zomergasten in Europa. De periode waarin ze **waarschijnlijk** aanwezig zijn, is relatief kort. Het gaat dan zowel om doortrekkers, zwervers en broedvogels, als om disperserende juvenielen. Voor en na deze periode kan er **mogelijk** een enkeling het gebied aandoen.

De roerdomp is een jaarvogel. In de Scheldevallei kan zijn aanwezigheid in alle maanden van het jaar verwacht worden. Bepaalde individuen kunnen daarbij jaarrond aanwezig zijn. Tijdens het winterhalfjaar kunnen meer vogels aanwezig zijn, wanneer roerdampen uit noordelijkere broedgebieden in de Scheldevallei overwinteren.

In tabel 1 worden de periodes vermeld waarin de betreffende soorten waarschijnlijk of mogelijk aanwezig zijn in de Scheldevallei.

Tabel 1: fenologie van roerdomp, porseleinhoen en kwartelkoning in de Scheldevallei (Vlavico, 1989)

	Aanwezigheid mogelijk	Aanwezigheid waarschijnlijk
Roerdomp	Jaarrond	Jaarrond
Porseleinhoen	20 maart - 31 oktober	1 april - 30 september
Kwartelkoning	20 april - 20 oktober	20 mei - 31 juli

3 Verstoringafstanden

In Krijgsveld *et al.* (2008) worden verstoring- en alertafstanden voor soortengroepen samengesteld op basis van literatuuronderzoek. Indien mogelijk wordt er onderscheid gemaakt tussen broedvogels en het voorkomen buiten de broedplaats. Roerdomp is een reigerachtige. Voor de ralachtigen, waartoe porseleinhoen en kwartelkoning behoren, werden alleen studies gevonden met betrekking tot de algemenere, meer zichtbare soorten waterhoen en meerkoet. (zie tabel 2)

Tabel 2: gemiddelde verstoring- en alertafstanden (m) per soortgroep. De afstand is afgerond op het bovenste 25-tal. Verstoringafstand = de gemiddelde gemeten afstand waarop vogels vluchten voor een verstoringbron; alertafstand = de geschatte afstand tot de verstoringbron waarop vogels alert worden. Dit is berekend als 2,3 keer de verstoringafstand. De laatste kolom geeft het aantal studies aan waarop de gemiddelde verstoringafstand gebaseerd is. Tabel naar Krijgsveld *et al.* (2008).

	Verstoringafstand (m)	Alertafstand (m)	Aantal studies
Reigers	75	175	30
Reigers (broedend)	25	75	13
Meerkoet & waterhoen	100	200	8

De drie vooropgestelde soorten verblijven bijna altijd in dichte vegetatie, waar zij vertrouwen op hun camouflerend verenkleed. Hun verstoringafstand voor recreatie (een wandelaar of fietser) is zeker een stuk korter dan aangegeven voor de soortengroepen. Bij verstoring zullen ze zich eerder snel dieper in de vegetatie terugtrekken dan opvliegen.

Bij verstoring door jacht zijn de hoge geluidsproductie en de onvoorspelbaarheid van de verstoring belangrijke aspecten (Hockin *et al.*, 1992). Dit zijn twee factoren waarop vogels hevig reageren (Krijgsveld *et al.*, 2008). Hierop treedt bij vogels slechts zelden gewenning op. De gevoeligheid voor deze verstoring is wel sterk afhankelijk van de frequentie waarmee ze gebeurt en van het seizoen waarbinnen de verstoring plaatsvindt (Evans & Day, 2002). Bij de inrichting en het beheer van de leefgebieden wordt daarom bij voorkeur met de maximale verstoringafstanden gewerkt (zie tabel 2). Concreet betekent dit 25 m afstand tot rietvegetaties met roerdomp en 100 m afstand tot het nest of de zangpost van porseleinhoen of kwartelkoning. Dergelijke verstoring wordt best vermeden tijdens het broedseizoen. Het broedseizoen voor deze drie soorten samen loopt van 1 maart tot 15 augustus (tabel 3;

Anselin *et al.*, 2003). In de winterperiode raadt het INBO een bufferafstand van 175 m aan tussen de jachtzone en de rietvegetaties met mogelijke aanwezigheid van roerdomp.

Tabel 3: broedperiode van roerdomp, porseleinhoen en kwartelkoning (Anselin *et al.*, 2003)

	Broedperiode
Roerdomp	1 maart – 15 juni
Porseleinhoen	15 april – 15 augustus
Kwartelkoning	15 april – 15 augustus

Conclusie

1. Roerdomp kan op alle momenten van het jaar voorkomen in de geschikte gebieden in de Scheldevallei. Kwartelkoning en porseleinhoen zijn zomervogels die hier tussen maart en oktober mogen verwacht worden.

2. De literatuur vermeldt voor de soortengroepen waartoe kwartelkoning, roerdomp en porseleinhoen behoren verstoringsafstanden tussen 25 en 100 m en alertafstanden tussen 75 en 200 m. Door de verborgen levenswijze van de betreffende soorten, ook in vergelijking met andere soorten binnen hun soortengroep, zijn de verstorings- en alertafstanden wellicht korter.

De specifieke kenmerken van de verstoring door jacht zorgen ervoor dat gewinning slechts zelden optreedt. Daarom raadt het INBO aan om bij de inrichting en het beheer van de leefgebieden de maximale waarden te hanteren en dergelijke verstoring tijdens het broedseizoen, van 1 maart tot 15 augustus, te vermijden. In de winterperiode raadt het INBO een bufferafstand van 175 m aan tussen de jachtzone en de rietvegetaties met mogelijke aanwezigheid van roerdomp.

Referenties

Anselin A., Devos K. & Vermeersch G., 2003. Project Bijzondere Broedvogels Vlaanderen, Handleiding. IN.A.2003.77

Evans M., Day K.R. 2002. Hunting disturbance on a large shallow lake: The effectiveness of waterfowl refuges. *Ibis*: 144, 2–8.

Hockin D., Ounsted M., Gorman M., Hill D., Keller V. & Barker M.A., 1992. Examination of the effects of disturbance on birds with reference to its importance in ecological assessments. *J. Environmental Management* 36: 253-286.

Krijgsveld K.L., Smits R.R. & van der Winden J., 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie Bureau Waardenburg BV. 23 december 2008. Rapport nr. 08-173

Vlavico. 1989. Vogels in Vlaanderen: voorkomen en verspreiding / Vlaamse avifauna commissie. Bornem.